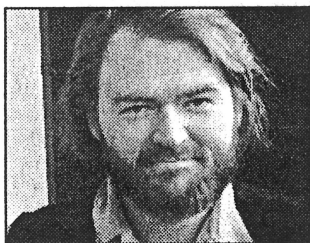

Kamp mellem Århus og Viborg om et jysk universitet

Tres år siden Aarhus Universitet fik loven i ryggen med anerkendelse og statstilskud

28. APRIL ER det akkurat tres år siden, den danske rigsdag åbnede muligheden for anerkendelse af en universitetsundervisning i Århus og i forbindelse hermed vedtog en »tilskudslov«, der gjorde det muligt at sætte den århusianske universitetsundervisning på finansloven. Da dette skete i 1931, havde universitetsundervisningen i byen allerede stået på gennem henvendelse tre år, men med vedtagelsen af den ny lov var det så at sige endegyldigt afgjort, at de efterhånden såre aldersstegne tanker om oprettelsen af et jysk universitet endelig stod for at blive realiseret. I Århus, vel at mærke, en by, der da havde overhalet både Aalborg og Odense i størrelse, og ikke i den jyske halvø gamle hovedby: Viborg. Sidstnævnte by havde ellers flere gange været inde i billedet, siden stiftsprovst Tychohnus i slutningen af 1720'erne efter Københavns brand foreslog at gøre denne stad til nyt dansk lærdomssæde - og senest i universitetsstriden i 1920'erne, der drejede sig om, hvilken jysk by, der skulle være det vestdanske universitets hjemsted.

I Lov om Anerkendelse af og Tilskud til Universitetsundervisning i Aarhus fastslås det princip - hjælp til selvhjælp - som gennem en lang årrække skulle præge driften af det århusianske

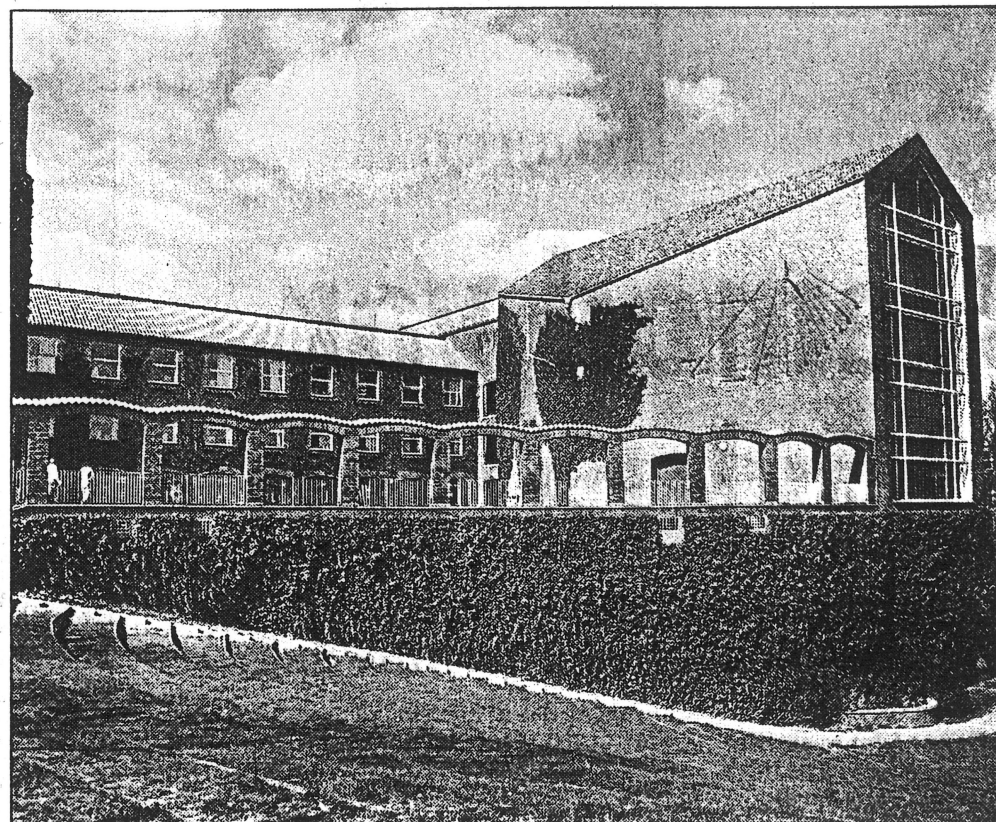
Af Palle Lykke,
cand. mag.,
Aarhus Universitet

universitet. Meget kort sagt fordrer loven, at den selvejende institution »Universitetsundervisningen i Jylland« og Aarhus Kommune skulle bekoste de fornødne institutbygninger med videnskabeligt udstyr, hvorefter staten ville påtage sig at finansiere lærernes aflønning og institutternes drift med undervisning og deslige. Dog var det en betingelse, at undervisningens videnskabelige niveau og i øvrigt lærernes videnskabelige kvalifikationer ville kunne anerkendes af Københavns Universitet. Og eksamensfordringerne skulle være de samme, som galdt i København. Loven blev den første i en række af femårige tilskudslove, der allerede i 1953 medførte, at staten bidrog med hele 97% af de økonomiske midler til universitetets drift. Tilskudsordningen varede ved frem til 1970, da Aarhus

Universitet ophørte som selvejende institution og blev en statsinstitution under tilsyn af undervisningsministeriet.

Som nævnt var universitetsundervisningen startet allerede, nemlig i september 1928, i lånte lokaler i Teknisk Skole i Nørre Allé 31, så fremkomsten tre år senere af loven om den århusianske universitetsundervisning kan måske derfor i dag forekomme en anelse besynderlig. Hvilket den overhovedet ikke var. For sagen er at »Universitetsundervisningen i Jylland«, der altså søttes 1928, var de århusianske initiativtageres prøveballon, deres pilotprojekt, som nød støtte fra københavnske professorers og rigsdagsfolks side, og som var oprettet efter den nødvendige indhentelse af ministeriets tilladelse hertil. En af ministeriets betingelser i 1928 var i øvrigt - ud over, at der ikke måtte stilles krav til statskassen, og at Københavns Universitet skulle godkende planen - at ordningen ikke på nogen måde måtte være bindende med hensyn til, hvilken af byerne i Jylland, der skulle opnå at blive værtsby for et universitet, når det en gang for alvor kom på tale at oprette et sådant.

AT 1931-LOVEN nu blev vedtaget, fremkaldte derfor en ikke ringe portion forstå-

Aarhus Universitet - 60 år med loven i ryggen.

elig skuffelse og vrede i de Viborg-kredse, som allerede længe havde frygtet, at den igangværende »ressourcelette« universitetsundervisning i sprog, historie og filosofi uundgåeligt ville medføre et århusiansk krav om at blive landets universitetsby nr. to. For at belyse denne problematik er det nødvendigt at gå et dusin år længere tilbage, nemlig til ministeriets nedsættelse af Udvalget om Oprettelse af et Universitet i Jylland. Dette udvalg, der havde fået til opgave at vurdere, om et jysk universitet burde oprettes, hvorledes det i bekræftende fald burde være beskaffet og ikke mindst, hvor det i givet fald bedst ville kunne placeres, blev nedsat i 1919 og sad frem til dets afgivelse af betænkning

gøre det muligt for de studerende at dyrke et opbyggeligt samkvem med landbefolkningen. For, sagde man, det ville være lykkeligt, om der mellem de studerende og lokalbefolkningen »kunne tilvejebringes personlige Forhold, beroende paa gensidig Sympati og resulterende i den sociale Kontrol, som Livet i en lille By ganske naturligt medfører«. Og Viborg-tilhængerne, forfatteren Johs. V. Jensen havde såmænd et par år tidligere skrevet, at et kommende universitets »Naboskab til Landbefolkningen er af en særegen Værdi i et Land, hvor Hovedstadsbefolkningen og Bønderne er hinanden mere fremmede og staar køligere til hinanden end mange forskelligt Sprog talende vilde Stammer«.

personlige redegørelse for Viborgs fortræffelighed som universitetsby hævdede, at »et Moment i Opdragelsen er dog virkelig ogsaa visse Tings Fraværelse, ikke hele Befolkningens Bestemmelse er at rende sammen paa Raadhuspladsen: Havet er, hvad unge Mennesker har bedst af at længes efter«. Vrovl, mente Århus-tilhængerne, det er Århus, der har fremtiden i sig, herunder et omfattende hospitalsvæsen, statsbiblioteket, museumssamlingerne og andet af betydning for en kommende universitetsforskning, mens Viborg ærværdigt repræsenterer fortiden.

I første omgang strandede dog universitetsplanerne. Der forelå nu i 1925 den digre betænkning fra udvalget,

Kronikken

Århus Stiftstidende
24. april 1991

En forrygende kamp på ord mellem Århus og Viborg var gået forud for vedtagelsen i disse dage for 60 år siden af loven om anerkendelse og statstilskud til universitetsundervisningen i Århus.

Kronikøren, der er fondslønnet videnskabelig medarbejder ved Universitetets historiske Udvalg, skildrer, hvordan Århus vandt.

i 1925. Jo, svarede man her, der bør oprettes et universitet i Jylland, endda hurtigst muligt. Det var samtlige 19 udvalgsmedlemmer aldeles enige om, men det var de ikke om placeringen. To medlemmer pegede hver for sig på fortrinsvis syd- eller sønderjyske byer, den ene ud fra den betragtning, at et sydlig henlagt universitet, ja måske endda et grænseuniversitet, f.eks. nær Dybbøl, enten i eller ved Sønderborg, ville udgøre en væsentlig hjælp til »fordanskningen« af Sønderjylland efter grænsedragningen« 1920.

Samdrægtigheden blandt de 17 øvrige medlemmer af udvalget, der pegede på, at valget af universitetsby måtte være et spørgsmål udelukkende om Århus eller Viborg, var dog ikke større, end at 13 skilte sig ud i et flertal for Århus, mens fire medlemmer holdt på Viborg. Hvorefter man ivrigt bekrigede hinanden med mere eller mindre slående og ofte søgte argumenter.

Mindretallets argumentation for Viborg var vel overvejende historisk, romantisk og sundhedspolitisk anlagt. »Provinsialisme er ingenlunde altid af det onde«, hævdede man programagtigt og påstod, at en placering i eller ved Viborg ville

Øvrigt fandt Viborg-mindretallet, at Århus var blevet alt for »københavnsk«, ja, den mindst jyske af alle jyske byer, hvorimod »faa danske Byer kan siges at være saa repræsentativt danske og ingen jydsk By saa repræsentativt jydsk som Viborg«. Når man fandt anledning til at argumentere ad sådanne baner, hang det sammen med, at samtlige udvalgsmedlemmer i en fælleserklæring havde ønsket, at det kommende universitet måtte få en speciel jysk profil; det skulle på ingen måde blot være en filial af Københavns Universitet eller en aflastningsinstitution for dette. Og de studenter sociale forhold skulle være langt bedre ved et nyt universitet.

ÅRHUS-FLERTALLET
advarede Viborg-folkene: I så lille en by ville studenterne let fristes til en helt urimelig selvovervurdering, og de ville kun have ringe mulighed for at gøre modnende sociale erfaringer. Tilmed var Viborg jo uden adgang til havet, altså i modsætning til Århus, der netop som handelsby ved havet - og som knudepunkt i det jyske jernbanenet - var vokset enormt siden 1864. Sjovt nok havde Johs. V. Jensen allerede i 1921 i sin stærkt

og dens flertalsindstilling for Århus var umisforståelig. Alligevel mente rigsdag og regering nu, at projektet var alt for bekosteligt og måtte udskydes til bedre tider. Universitets-Samvirket, Aarhus, stiftet 1921 med henblik på at pleje de århusianske universitetsinteresser, sygnede dog ikke hen af den grund, men greb tværtimod chancen og påbegyndte en indsamlingsvirksomhed, da ideen om en selvfinansieret, begrænset universitetsundervisning kom frem. Om det nu var professor Erik Arup, København, eller bibliotekar Erling Stensgård, Statsbiblioteket, der »fik ideen«, er vel uden betydning, men den gik altså ud på, at man i Århus selv tilrettelagde en universitetsundervisning, nemlig i første omgang i fag, der ikke krævede kostbart udstyr eller specielt indrettede lokaler. Og det gjorde man så, med private tilskud og en ivrig kommunes kasse i ryggen samt den ministerielle godkendelse i lommen - for en treårig prøveperiode. Og ved udløbet af denne er vi igen fremme ved 1931.

FORHENVÆRENDE
MEDLEM af betækningsudvalget V. A. A. Pürschel, (Viborg-mindretallet), kritiserede ved tredjebehandlingen af lovforslaget angående tilskud til »universitetsundervisningen i Århus« i kraftige vendinger den mangel på vilje til anstændighed, som han mente, ikke mindst undervisningsministeren havde lagt for dagen, f.eks. når tinget ikke (efter Pürschels opfattelse) havde kunnet få oplyst de økonomiske konsekvenser af forslagens vedtagelse, for slet ikke at tale om spørgsmålet, der i så høj grad havde ligget betækningsudvalget på sinde, nemlig hvorvidt det ville være muligt i Århus at skabe et jyskpræget universitet og ikke blot en miniaturrekopi af landets store, gamle hovedstadsuniversitet. Men Pürschel fandt det tillige principielt forkasteligt, »at man fra en eller anden Side sætter et Foretagende i Gang, vel vidende, at man ikke Magter dets Gennemførelse, foregribende Statens, dette Tings Ret til at træffe en fri og ubunden Afgørelse, med det klare Maal for Øje, at naar man har sat det i Gang, skal Resten udføres af Staten«.

På trods af Pürschels indsats i Rigsdagen og andre ivrige Viborg-tilhængeres ihærdige virken ude omkring gik altså Århus af med sejren i og med lovens vedtagelse. Måske ikke hovedsagelig eller direkte som følge af de gode argumenters styrke, men nok i mindst lige så høj grad på grund af en vilje til i praksis at demonstrere ideens gennemførlighed.